

Kable energetyczne z perspektywy zakładu energetycznego

Dr inż. Bogusław Bocheński

Maintenance Engineer

Hydro One Networks Inc.

boguslaw.bochenski@hydroone.com

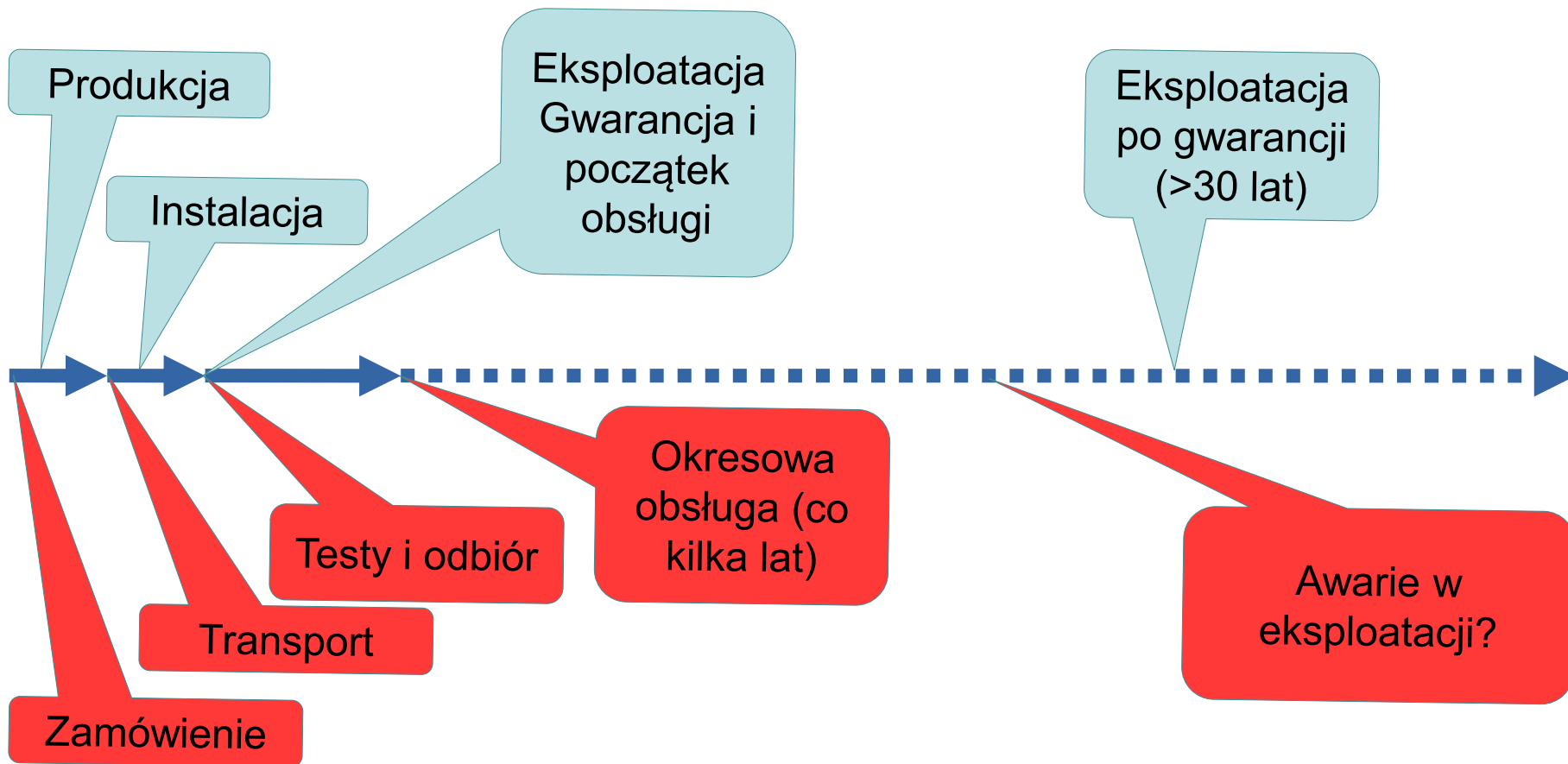
boguslaw.bochenski@gmail.com

Agenda

- Cykl życia kabli WN
- Niezawodność kabli WN
- Zestawienie kabli WN i SN
- Wady produkcyjne kabli WN z izolacją XLPE
- Błędy montażowe kabli WN z izolacją XLPE
- Testy odbiorcze kabli WN
- Obsługa kabli WN

CYKL ŻYCIA KABLI WN

Cykl życia kabli WN

Cykl życia kabli WN

Etap	Ryzyko	Eliminacja
Produkcja	<p><u>Wady produkcyjne izolacji i ekranu:</u> pęcherzyki, uszkodzenia, rozwarstwienie, mikroostrza, zabrudzenia/ciała obce, niecentryczność, owalność, etc.</p> <p><u>Wady powłoki zewnętrznej:</u> uszkodzenia, brak powłoki grafitowej, etc.</p>	<p>Kontrola jakości, Testy fabryczne (IEC 60840, 62067, 60270)</p> <p>Nadzór inwestora</p>
Transport	Uszkodzenia podczas przeładunku lub w transporcie	Inspekcja przy odbiorze, Testy powłoki przed i po ułożeniu kabla
Instalacja	Uszkodzenia powłoki zewnętrznej, błędy w instalacji akcesoriów	Testy odbiorcze wg norm IEC 60840 i IEC 62067 (1h AC + PD), Nadzór inwestora, Doświadczenie
Eksploatacja	Czynniki zewnętrzne, Penetracja wody, Przemieszczenie, Starzenie	Obowiązek lokalizacji kabli przed robotami budowlanymi, Obsługa okresowa

Materiały izolacyjne kabli WN

- Izolacja z polietylenu usieciowanego (XLPE)
  - ZALETY: niskie straty, lekkie, niski koszt, łatwe łączenie, brak oleju (wyjątki), wysokie napięcie przebicia, niska przenikalność, prosta instalacja i obsługa
  - WADY: mała odporność na wyładowania niezupełne (WNZ)
- Izolacja papierowo-olejowa – starsze instalacje
  - Zalety: wysoka odporność na WNZ, wysokie napięcie przebicia
  - WADY: wysokie straty, ciężkie, trudne i czasochłonne w instalacji i obsłudze, ryzyko wycieku oleju, coraz mniej doświadczonych monterów

Materiały izolacyjne kabli WN

- Izolacja z gumy etylenowo-propylenowej (EPR)
  - ZALETY: duża odporność na wyładowania niezupełne (WNZ), łatwe łączenie, brak oleju (poza głowicami), wysokie napięcie przebicia, prosta instalacja i obsługa, odporne na promieniowanie
  - WADY: duże straty, cięższa niż XLPE, wysoki koszt, przenikalność elektryczna większa niż XLPE, ze względu na straty nie stosowane powyżej 145 kV

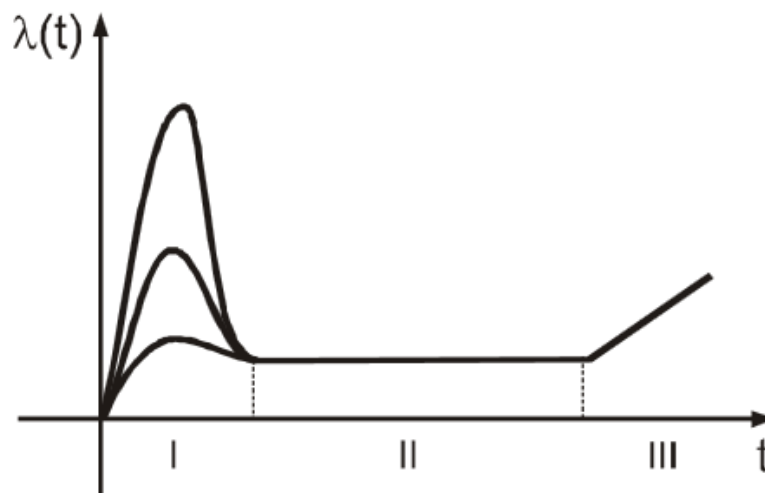
Niezawodność kabli

- Im wyższe napięcie tym wyższa wymagana niezawodność
- Krzywa niezawodności linii kablowych jest typową krzywą grzbietową (wannową/siodłową)

Niezawodność kabli

- Implementacja testów odbiorczych wpływa na kształt tej krzywej

Niezawodność kabli

- Konsekwencje awarii w eksploatacji
  - Bezpieczeństwo publiczne (głowice porcelanowe w pobliżu siedlisk ludzkich)
  - Niedostępność linii - odwoływanie i opóźnianie zaplanowanej obsługi i napraw bieżących w innych liniach i urządzeniach w celu zachowania stabilności systemu
  - Dostępność i koszt ekip monterskich w celu lokalizacji i naprawy uszkodzenia
  - Dostępność i koszt ekip testujących kabel po naprawie
  - W kablach olejowych dochodzą problemy związane z wyciekami oleju do ziemi i/lub wody
- Zatem, przyjrzyjmy się przyczynom awarii

WADY PRODUKCYJNE KABLI WN Z IZOLACJĄ XLPE

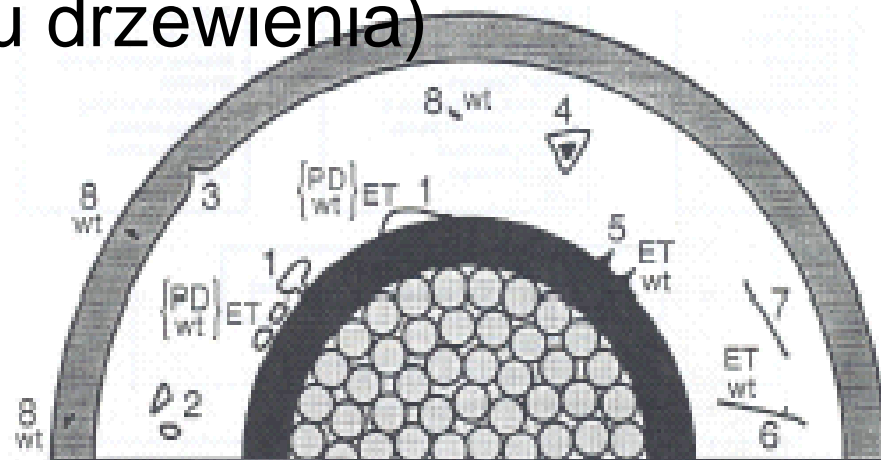
Wady produkcyjne w izolacji

1. Powodujące WNZ

- Pęcherzyki przy ekranie żyły/rozwarstwienie
- Pęcherzyki w izolacji
- Defekty ekranu izolacji/rozwarstwienie

2. Brak WNZ (do momentu drzewienia)

- Ciała obce w izolacji
- Mikroostrza
- Zadry
- Włókna...

BŁĘDY MONTAŻOWE KABLI Z IZOLACJĄ XLPE

Błędy montażowe kabli

1. Niestaranne obcięcie ekranu izolacji
2. Nacięcia izolacji
3. Zabrudzenia stałe powodujące tworzenie pęcherzyków lub odkształcające pole (GIS)
4. Dopuszczenie do nadmiernego zgięcia kabla (szczególnie giętkie głowice z izolacją stałą)
5. Niewłaściwy rozmiar akcesoriów
6. Uszkodzenia powłoki
7. Niedogrzanie lub przegrzanie kabla (np. układanie w zimie)...

Błędy montażowe a testy odbiorcze

- Jak zapobiegać awariom spowodowanym złym montażem?
  - Doświadczenie – tanio czy dobrze?
  - Nadzór
  - Odpowiednio dobrane testy odbiorcze – dopóki kabel nie jest odebrany, wszystkie naprawy są na koszt instalatora, a nie inwestora. Włączając kary za opóźnienia.

PRÓBY ODBIORCZE KABLI WN

Próby odbiorcze

- Proces decyzyjny:
  - Jakie są oczekiwania?
  - Czy wymagana jest tylko próba napięciowa czy również testy diagnostyczne?
  - Jaki rodzaj napięcia probierczego?
  - Kryteria dla testów diagnostycznych
  - Jakie jest ryzyko awarii w czasie testu?
  - Jakie jest dopuszczalne ryzyko awarii w eksploatacji?

Próby odbiorcze

- Nowe kable WN – praktycznie wyłącznie izolacja XLPE (czasem EPR do 145 kV)
- Kable powinny być testowane w fabryce
- Akcesoria (mufy i głowice) też powinny być testowane w fabryce
- Testy odbiorcze skierowane są na jakość instalacji całego systemu – bardzo rzadko zdarza się, że to kabel nie wytrzyma próby napięciowej

Próby odbiorcze wg norm

- IEC 60840 i 62067 zalecają:
  - Próbę napięciem probierczym $1.7 U_0$ lub wg tabeli
  - Pomiar WNZ podczas próby napięciowej
  - Testy powłoki
- AEIC CS9 dodatkowo zaleca:
  - Pomiar prądów indukowanych w ekranie w systemach “cross-bonded”

Próby odbiorcze

- Normy wewnętrzne różnych zakładów energetycznych zalecają:
  - Pomiar impedancji składowej zgodnej i zerowej
  - Pomiar napięć/prądów indukowanych w ekranie i weryfikacja koordynacji izolacji powłoki
  - Testy ograniczników przepięć ekranu (SN) oraz linii (WN)
  - Pomiar rezystancji izolacji

Próby odbiorcze

- Pomiar rezystancji żyły i/lub ekranu
- Pomiar rezystancji połączeń
- TDR (Time Domain Reflectometry) – rejestracja przebiegu dla późniejszej lokalizacji uszkodzeń
- Pomiar temperatury kabla przed uruchomieniem i po roku eksploatacji (DTS Distributed Temperature Sensing) oraz weryfikacja obciążalności kabla

Proces decyzyjny

- Testy muszą być dobrane do instalacji:
  - Izolacja
    - Rodzaj (XLPE, EPR, TR-XLPE, papierowo-olejowa, papierowo-gazowa, etc.)
    - Wiek
    - Najczęstsze mechanizmy uszkodzeń
  - System uziemień ekranu
    - Projekt
    - Stan
  - Linia
    - Długość
    - Lokalizacja (dostęp do muf)

Próby odbiorcze

- Próba napięciem stałym lub wyprostowanym
- Próba napięciem przemiennym o częstotliwości sieciowej lub bliskiej
- Próba napięciem o bardzo niskiej częstotliwości (VLF)
- Próba napięciem przemiennym o zanikającej amplitudzie (OWTS)
- Pomiar WNZ

Próba napięciem stałym

- Kable z izolacją papierową (SCFF, HPFF, SCGF, PILC)
- Nie stosowana do kabli z izolacją XLPE, gdyż znacznie podnosi ryzyko uszkodzenia w eksploatacji
- Metoda stosowana do testów powłoki (10 kV_{DC})

Próba napięciem stałym

- Zalety

- Niski koszt
- Względnie łatwa
- Nie wymaga wiedzy eksperckiej
- Tylko kable z izolacją papierową (lub EPR)

- Wady

- Mała wartość diagnostyczna
- Naprężenia w izolacji inne niż przy napięciu AC
- Duży współczynnik awarii w eksploatacji w kablach z izolacją XLPE

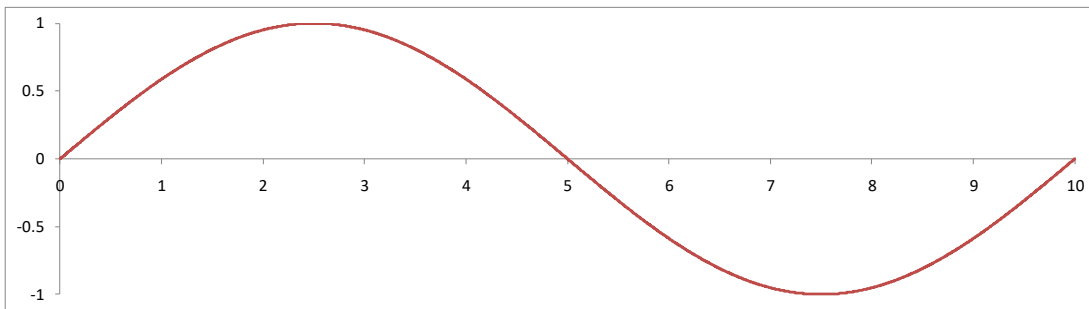
Próba napięciem o bardzo niskiej częstotliwości (VLF)

- Używana głównie do kabli SN jak próba napięciowa często w połączeniu z pomiarem współczynnika stratności (Tan Delta).
- Napięcie zazwyczaj ma częstotliwość 0,1 Hz lub niższą
- Próba napięciowa trwa od 15 minut do 1 godziny.
- Wymiary źródła napięciowego znacznie mniejsze niż odpowiednika 60 Hz, dlatego jest postrzegane jako tańsze.
- Pomiar WNZ ma wyższe wymagania od zasilacza niż próba napięciowa. Wiele z dostępnych urządzeń generuje dużo szumów.
- Obecnie stosowane do kabli SN. Normy dla kabli WN nie dopuszczają VLF.

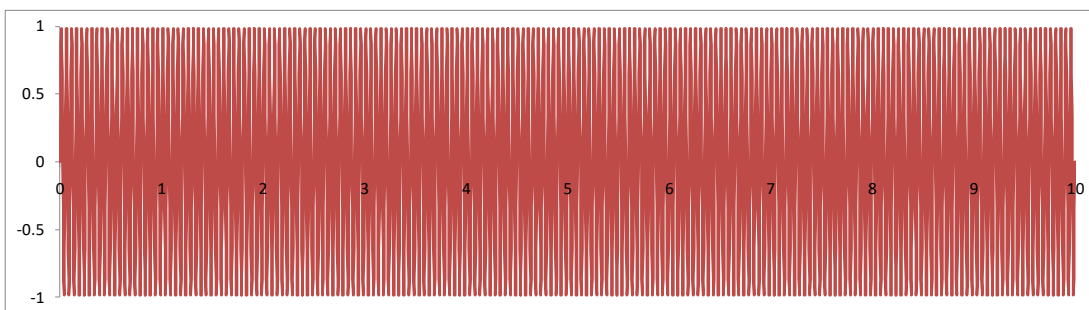
Próba napięciem o bardzo niskiej częstotliwości (VLF)

- Zalety
- Może być mniej kosztowna niż próba napięciem o częstotliwości sieciowej
- Ma dużą wartość diagnostyczną w połączeniu z pomiarem Tan Delta
- Relatywnie prosta w aplikacji
- Próba napięciowa i Tan Delta nie wymaga wiedzy eksperckiej (ale nie WNZ)
- Wady
- Nadal trwają dyskusje na temat napięcia probierczego i czasu trwania
- Potencjalnie mniejsza efektywność w wykrywaniu defektów niż próba napięciem o częstotliwości sieci
- Kształt krzywej napięcia może nie być sinusoidalny (cosine-rectangular)
- Interpretacja WNZ wymaga doświadczenia

VLF vs. Próba napięciem 50/60 Hz

0,1HZ

20HZ

60HZ

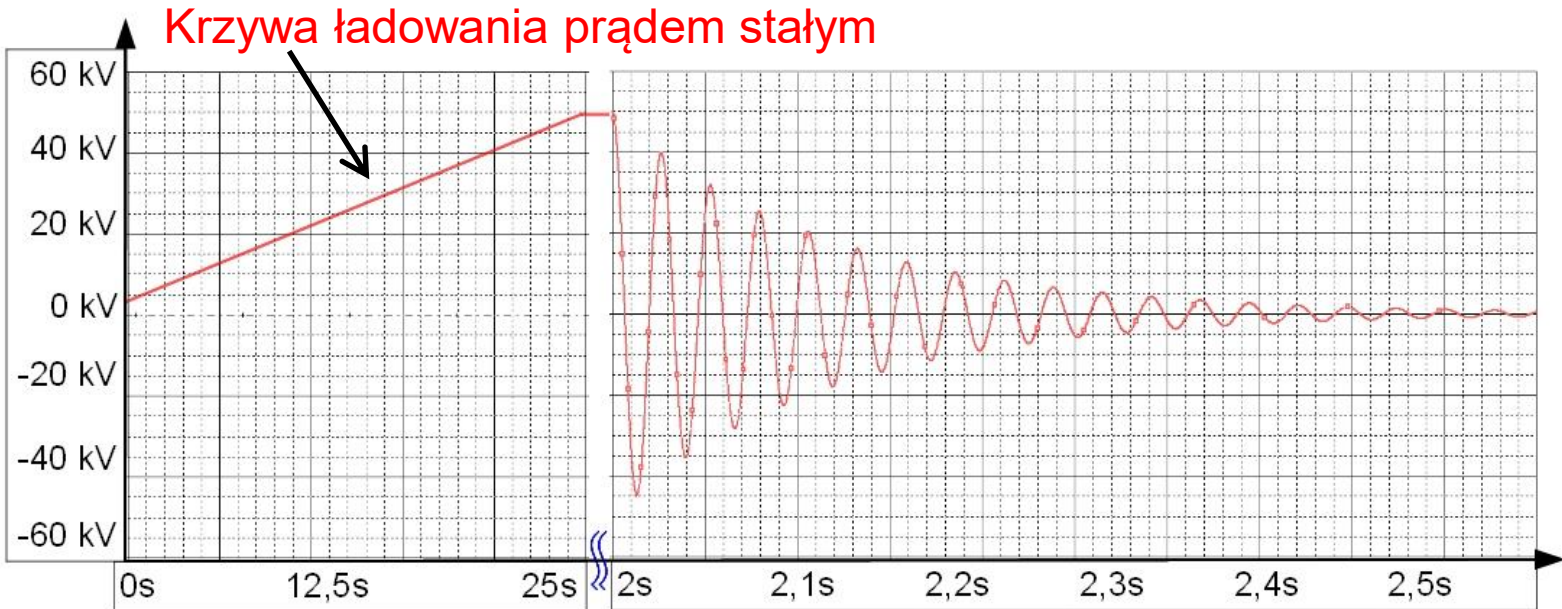
VLF vs. Próba napięciem 50/60 Hz

- 60 minut przy częstotliwości 20 Hz to 72.000 okresów a przy 50 Hz to 180.000 okresów
- 60 minut przy częstotliwości 0,1 Hz to 360 okresów
- 72.000 okresów przy 0,1 Hz wymagałoby 200 godzin

Próba napięciem tłumionym OWTS/DAC

- **To nie jest próba rezonansowa wg. IEC 60840 and 62067**
- Pojemność kabla jest ładowana prądem stałym/wyprostowanym (dokładnie jak w próbie napięciem stałym), a następnie rozładowywana przez indukcyjność co owocuje oscylacjami tłumionymi
- Głównym celem jest detekcja WNZ w pierwszym okresie (później napięcie spada) więc nie wykrywa defektów, które nie generują WNZ
- Izolacja jest poddawana wysokiemu napięciu tylko przez kilka okresów w czasie całej próby
- Niektórzy, liczący się na świecie producenci kabli, unieważniają gwarancję po testach OWTS/DAC

Próba napięciem tłumionym OWTS/DAC

Rozrzut parametrów napięcia probierczego:

Czas ładowania:	0,25 do 60 s
Częstotliwość oscylacji:	38 do 368 Hz
Współczynnik tłumienia:	3,7 do 20,4%

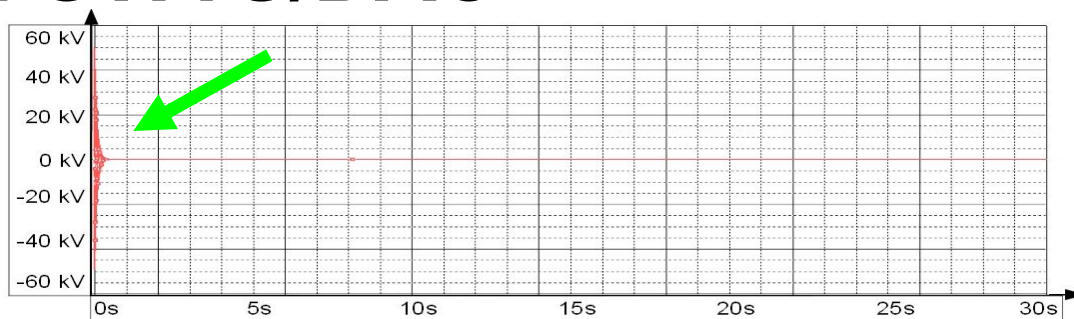
Różne skale ładowania i rozładowania mogą wprowadzać w błąd!

Próba OWTS/DAC

100m

$T_{ch} = 0,25 \text{ s}$

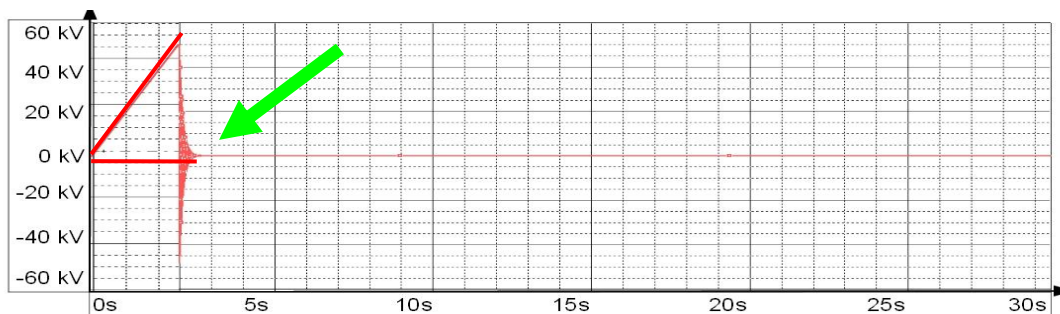
$f = 368 \text{ Hz}$

1 km

$T_{ch} = 2,5 \text{ s}$

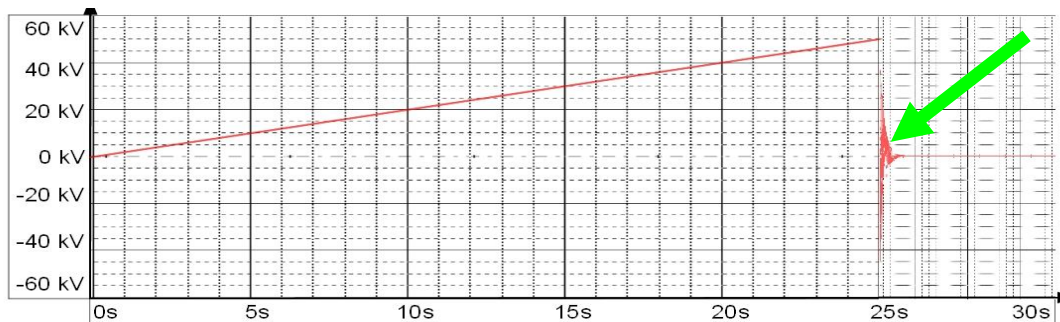
$f = 119 \text{ Hz}$

10 km

$t_{ch} = 25 \text{ s}$

$f = 38 \text{ Hz}$

50 kV
OWTS/DAC

Prąd ładowania
5 mA

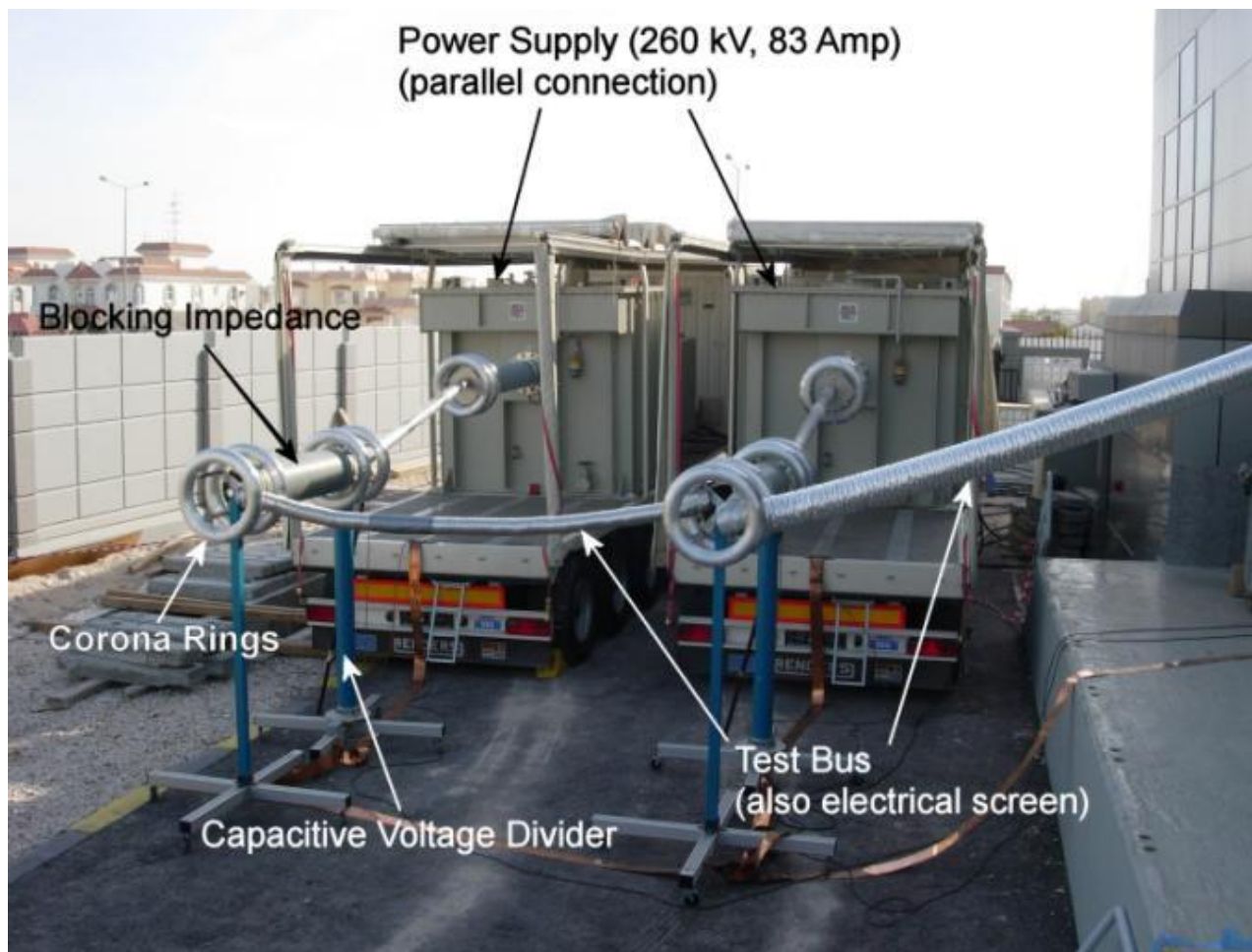
Próba OWTS/DAC

- Gdzie zatem stosować OWTS?
- Diagnostyka kabli z izolacją papierową
  - Napięcie probiercze bardziej zbliżone do sieciowego, niż napięcie stałe
  - Pomiar WNZ (na ograniczonych długościach)
  - Pomiar Tan Delta

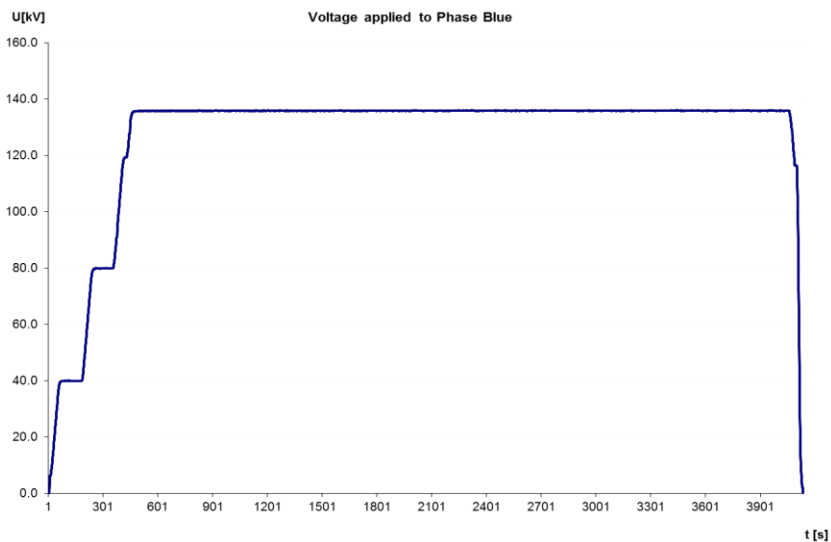
Próba napięciem przemiennym (rezonansowa)

- Zalecana przez normy kablowe
- Częstotliwość napięcia od 20 Hz do 300 Hz
- Zalecane napięcie probiercze zazwyczaj $1,7U_0$
- Czas próby napięciowej: 60 minut
- Normy wewnętrzne niektórych zakładów energetycznych wymagają czas próby od 30 minut do 2,5 godzin i napięcie aż do $2,5 U_0$.

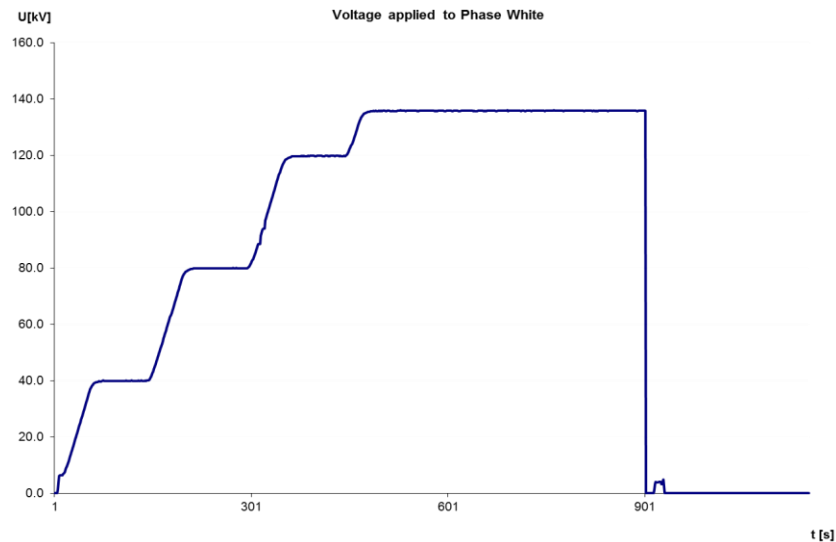
Zestaw rezonansowy

Rejestrator napięcia probierczego

Napięcie próby zakończonej sukcesem

Przebicie izolacji po 7 minutach próby

OBSŁUGA KABLI WN

Obsługa

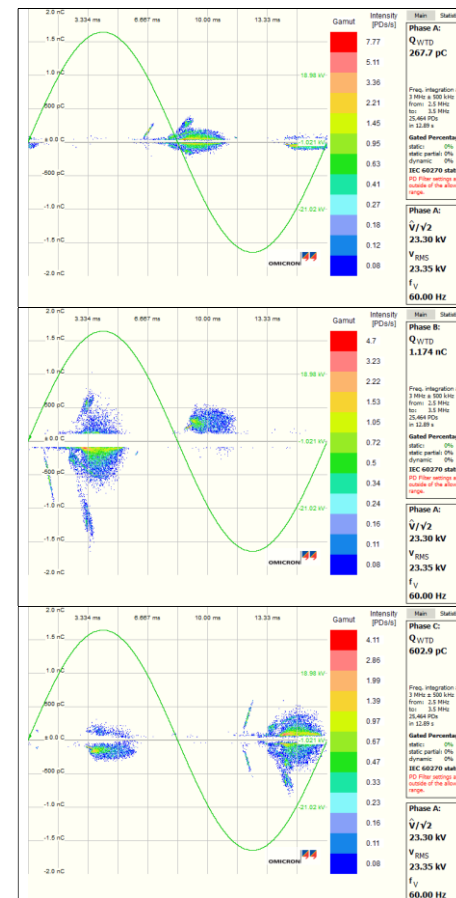
- Diagnostyka kabli XLPE
  - Pomiar rezystancji izolacji
  - Pomiar WNZ
  - Pomiar współczynnika strat (Tan Delta)

Pomiar Rezystancji Izolacji

- Pomiar ten opiera się na wykorzystaniu napięcia stałego o wartości między 500 V i 5 kV
- Wyniki pomiaru silnie zależą od upływności powierzchni głowic i temperatury izolacji
- Mała wartość diagnostyczna dla XLPE, trochę większa dla kabli z izolacją papierową

Pomiar WNZ

- Wykonywany w próbach odbiorczych i ponaprawczych
- Jako test diagnostyczny podczas próby odbiorczej, WNZ powinny być monitorowane przy wszystkich akcesoriach (głowice i mufy)
- Na rynku dostępne są różne rodzaje komercyjnych detektorów WNZ
- Wiedza ekspercka jest nadal potrzebna do poprawnej rejestracji i interpretacji wyników pomiarów

Pomiar Tan Delta

- Głównie w kablach SN przy VLF
- Pomiar ten miał wartość diagnostyczną dla kabli z izolacją papierową
- Nie stosowany do kabli WN z izolacją XLPE

WYBRANE PUBLIKACJE

Publikacje dotyczące obsługi kabli WN

- CIGRE TB 279 Maintenance for HV Cables and Accessories
- CIGRE TB 358 Remaining life Management of existing AC underground lines
- CIGRE TB 560 Guideline to Maintaining the Integrity of XLPE Cable Accessories
- CIGRE TB 652 Guide for the operation of self contained fluid filled cable systems

Publikacje dotyczące obsługi kabli WN

- CIGRE TB 610 Offshore generation cable connections
- CIGRE TB 403 Cable system in multipurpose or shared structures
- CIGRE TB 152 International survey of maintenance policies and trends
- CIGRE TB 201 Maintenance outsourcing guidelines

Publikacje dotyczące obsługi kabli WN

- CIGRE B1-207 2014 REE experience in predictive maintenance based on monitoring
- CIGRE B1-209 2016 Sheath currents monitoring in high voltage isolated cables
- CIGRE B1-208 Development of a Robot for Maintenance Work in the Spanish-French Electrical Interconnection Tunnel

Publikacje dotyczące obsługi kabli WN

- EPRI 1000458 – Guide for Operation & Maintenance of Paper-Insulated Transmission Cables
  - CIGRE TB825 Maintenance of HV Cable Systems
-

Obsługa

1. Diagnostyka prewencyjna
  1. WNZ przy głowicach (On-line lub off-line)
  2. Tan Delta
  3. Monitoring temperatury
  4. Test powłoki
  5. Test oleju
  6. Inspekcja połączeń kamerą termowizyjną

Obsługa

1. Obsługa okresowa
  1. Inspekcja głowic
  2. Testy oleju
  3. Monitoring trasy linii
  4. Inspekcja studzienek
  5. Inspekcja erozji wybrzeża
  6. Inspekcja na platformach

Obsługa kabli XLPE

- Kable z izolacją XLPE są w eksploatacji od ponad 40 lat i mają opinię bezobsługowych. WG Cigre TB 279, tylko 24% właścicieli przeprowadza diagnostykę prewencyjną a 45% przeprowadza naprawy, co jest największym odsetkiem wśród wszystkich urządzeń przesyłowych.

Obsługa kabli XLPE

- Najczęściej przeprowadzana diagnostyka to:
  - Test powłoki
  - Bezinwazyjna inspekcja głowic (wycieki, pęknięcia i uszkodzenia mechaniczne)
  - Inspekcja dodatkowego osprzętu i alarmów w tunelach
  - Czyszczenie/mycie głowic (regiony nadmorskie, duże zanieczyszczenie lub blisko ruchliwych dróg)

Obsługa kabli XLPE

- Mniej popularna diagnostyka:
  - Monitoring temperatury przy użyciu termopar lub światłowodów (DTS)
  - Test ograniczników przepięć ekranu
  - Sprawdzenie korozji i penetracji wody w skrzynkach z ogranicznikami przepięć
  - Monitoring prądów ekranu w celu wykrycia kradzieży miedzi
  - Monitoring WNZ (on-line lub okresowy)
  - Pomiar rezystancji uziemień

PRZYKŁADY

Przypadek 1 – Kable 380 kV XLPE

- Linia 380 kV, 4-torowa z zainstalowanym monitoringiem WNZ (on-line)
- Zaleta – wg producenta pozwoli to wykryć potencjanie rozwijający się defekt
- Wada – ilość danych znieczuli każdego fanatyka WNZ. Każde błędne wskazanie wymaga kosztownego dochodzenia.
- W praktyce, system ten może wykazać defekty rozwijające się w głowicach gdzie jest olej a nie w mufach z izolacją stałą

Przypadek 2 – Kable 400 kV XLPE

- Linia 400 kV, 4-torowa z 8 mufami na fazę i sensorami do pomiaru WNZ zainstalowanymi przy głowicach
- Kable zainstalowane w 2017 roku
- Producent kabla zarekomendował 24-godzinny „test” napięciem sieci i pomiar WNZ przy głowicach

Przypadek 2 – Kable 400 kV XLPE

- Awaria jednej mufy po kilku miesiącach eksploatacji
- Po naprawie linia przywrócona do eksploatacji i niedługo później awaria następnej mufy
- Po naprawie, awaria kolejnej mufy przy załączeniu linii
- Właściciel podejmuje decyzję o przeprowadzeniu testów przed następnym załączeniem

Przypadek 2 – Kable 400 kV XLPE

- Testy:
  - próba napięciowa napięciem probierczym $1.7 U_0$ (393 kV)
  - Pomiar WNZ przy każdej mufie i głowicy

Przypadek 2 – Kable 400 kV XLPE

- Wyniki testów:
  - Awaria następnej mufy przy 260 kV
  - Awaria kolejnej mufy przy 340 kV
  - Awaria kabla przy głowicy po 10 minutach przy napięciu probierczym

Przypadek 2 – Kable 400 kV XLPE

- Podsumowanie:
  - 6 defektów z 72 muf i 18 głowic, co oznacza ponad 6% uszkodzeń
  - Całkowity koszt wielokrotnie przewyższył koszt prób odbiorczych (gdyby były wykonane)

Przypadek 3 – Kable 230 kV XLPE

- Kable zainstalowane w 2007 i przetestowane wg norm
- 3 awarie od tego czasu, ostatnia w 2016
- Analiza przyczyn awarii wykazała ruchy gruntu (wyburzanie starej elektrowni węglowej obok stacji). Rejestracja WNZ podczas wyburzania przeciężyła wejścia monitorów WNZ
- Okresowy pomiar WNZ pozwolił na wykrycie wyładowań w głowicy przed uszkodzeniem